

# Dějiny nezačaly 17. listopadu 1989

O tragických událostech kolem 17. listopadu 1939, které znamenaly pokolení českých vysokoškoláků, a jejich prostřednictvím české inteligence německými okupanty, je v poslední době informací poněkud méně. Přebíjí je jiný 17. listopad. Vloni v prosinci, v roce 80. výročí události, byl pozván mezi středoškolské studenty historik, básník, novinář, spisovatel a vysokoškolský pedagog profesor Jozef Leikert, přední odborník na nacistickou perzekuci českých vysokých škol. Haló noviny byly u toho.

»Hitler přemýšlel, jak zlikvidovat budoucí českou inteligenci, kterou jste i vy.« započal svou přednášku v aule Pražského humanitního gymnázia ve Svatošlavově ulici. »Představte si, že spíte, a tak, jak jste, vás někdo vyžene z postelí a při tom vás bude bít. V pyžamu, bosí, ve spodním prádle. To přesně se stalo dvanácti stům vysokoškolských studentů v Praze, Brně a Příbrami. Němci nepřepadli dívčí internáty, chtěli být ještě lidumilí. Ale sebrali z kolejí i ty, co tam neměli co dělat.« připodobnil drama 17. listopadu 1939.

Na počest právě českých vysokoškoláků, kteří byli mučeni v koncentračním táboře Sachsenhausen, někteří zastřeleni či podlehlí týrání, byl



Po besedě se studenty a jejich pedagožkou RNDr. Hanou Pokornou

v roce 1941 vyhlášen v Londýně Mezinárodní den studentstva. Leikert před studenty vyjádřil politování, že v zahraničí je na tento den kontinálně pamatováno, jen v České republice a Slovenské republice po roce 1990 nikoli. (V ČR to platilo do letoška, kdy se Mezinárodní den studentstva opět zaskvěl mezi státními svátky, což se

podarilo díky nesmírně houževnatému úsilí antifašistů, levicových politických sil, Nadace Nadání Hlávkových, studentských spolků a dalších demokraticky smýšlejících občanů a politiků.) »Mrzelo mě, že někteří si mysleli, že dějiny začaly až 17. listopadu 1989.« řekl studentům a snažil se jim události 17. listopadu 1939 vyličít poutavě. Jako historik se jimi zabývá několik desetiletí, napsal o nich knihy, bezpočet článků a poskytl nespočítaně rozhovorů (mj. i našemu listu).

S bádáním o tomto historickém období započal v době, kdy v 80. letech pracoval ve slovenském mládežnickém deníku Smena jako redaktor. Stihl se ještě setkat s řadou žijících aktérů události. »Když pamětníci pochopili, o co mi jde, neotevírali jen dveře svých příbytků, ale i svá srdce.« zavzpomínal. »Mysleli si, že přijde ‚starý český historik‘, a on přišel ‚mladý slovenský kluk‘,« zavtipkoval.

Osmadvacátého října 1939 vyšli lidé v Praze do ulic, aby si připomněli Československo a vyjádřili odpor proti rozpínavosti Němců. Jejich spontánní demonstrace trvala celý den, v centru města vznikaly hloučky. Mezi účastníky byli i vysokoškoláci. »Lidé byli slavnostně oblečení, protože pro ně to byl svátek, ačkoli jej Němci zrušili. Na klopách měli trikolory. Mnozí muži měli čepice tzv. masaryčky,« vyprávěl gymnazistům. Hitler kvůli tomu telefonoval říšskému protektorovi Konstantinu von Neurathovi, ten však nebyl přítomen a telefon zvedl zkrachovalý vysokoškolák, knihkupec z Karlových Varů K. H. Frank, v protektorátu muž číslo 2. Hitler přikázal proti demonstraci

zasáhnout, jinak srovná Prahu se zemí. Frank dal tedy policii pokyn k zásahu. V 18.25 hodin kdosi střelil do davu, zasažení byli pekařský dělník Václav Sedláček, který byl ihned mrtev, a pár minut nato se chytil za břicho i Jan Opletal, mimořádně nadaný a všestranně talentovaný student 4. ročníku medicíny.

## DEVĚT PŘEDSTAVITELŮ STUDENTSKÝCH ORGANIZACÍ ZASTŘELENÝCH 17. LISTOPADU 1939

**JUC. Josef Adamec, in memoriam JUDr., 29 let,** zastřelen měsíc a den před 30. narozeninami. Od 21. října 1939 ženatý. Ve studentských spolecích pracoval od svých 16 let. V září 1939 byl jmenován jednatelem Národního svazu českého studentstva v Čechách a na Moravě. K dokončení právnické fakulty, pro svou veřejnou angažovanost, se nikdy nedostal.

**MUC. Jan Černý, in memoriam MUDr., 24 let,** zastřelen 12 dnů před svými 25. narozeninami. V únoru 1939 byl členem delegace studentů, která jednala v Berlíně o spolupráci s říšskoněmeckými vysokoškoláky. V oficiálních dokumentech Spolku mediců, jemuž od roku 1937 do února 1939 předsedal, se objevovaly protidemokratické a antisemitské tendence.

**Ing. Marek Frauwirth, 27 let,** zastřelen 21 dnů před svými 28. narozeninami. Slovák, nebyl příslušníkem protektorátu, pocházel z židovské rodiny. Všestranně talentovaný na obchodní vědy, umění, kulturu, politiku, zpěv, recitaci, cizí jazyky, stíhal toho hodně. Byl členem Jednoty nemajetných a pokrokových studentů a Společnosti přátel demokratického Španělska. Na slovenském konzulátě v Praze se jako externí pracovník podílel na vydávání falešných pasů lidem, kteří potřebovali prchnout z protektorátu. Podílel se na záchraně 2216 životů! Ve válce zahynula takřka celá jeho rodina.

**JUDr. Jaroslav Klíma, 26 let,** Byl nejvýznamnějším studentským funkcionářem v protektorátu, v září 1939 se stal předsedou Národního svazu studentstva v Čechách a na Moravě. Při první schůzi měl říci: »Koleje jsou dnes našimi kasárnami.« Tento výrok snad mohl být zdrojem nacistických představ o skladech zbraní na vysokoškolských kolejích. Německá okupace se stala osudnou i jeho bratrance, lékaři, který se účastnil domácího odboje a byl popraven v době heydrichiády.

**JUC. Bedřich Koula, in memoriam JUDr., 26 let,** Jednatel Svazu českého studentstva v Čechách. Zúčastnil se cesty studentské delegace do Berlína na podepsání dohody o spolupráci s německými studentskými organizacemi. Ani tělesný handicap (amputovaná paže) mu nebránil snít o diplomatické dráze. Studia na právnické fakultě nedokončil, chyběla mu jedna jediná zkouška.

**Doc. PhDr. Josef Matoušek, 33 let,** Patřil k nadějným historikům, specializoval se na rudolfínskou dobu či boje za sjednocení Itálie. Vyučoval na Univerzitě Karlově. Snažil se využít legálních protektorátních organizací a institucí k obraně českých národních zájmů. Plnil roli prostředníka mezi Národním souručenstvím a studentskými svazy. V září 1938 byl spoluautorem otevřeného dopisu francouzským historikům.

**JUDr. František Skorkovský, 30 let** (30. narozeniny oslavil 1. října). Zdatný sportovec, organizátor vysokoškolské tělovýchovy, v letech 1937-39 předseda tělovýchovného odboru a výboru Ústředního svazu čs. studentstva, delegován do výboru Mezinárodní studentské konfederace. Účastnil se cesty do Berlína k uzavření spolupráce s říšskoněmeckými studentskými svazy.

**Václav Šaffránek, 18 let,** zastřelen 24 dnů před svými 19. narozeninami. Nejmladší funkcionář Svazu českého studentstva a zároveň nejmladší ze zastřelených, posluchač 1. ročníku ČVUT. Veřejně angažovaný od střední školy. Dochovaly se jeho verše, v nichž označil Adolfa Hitlera za »krále vrahů«.

**Jan Weinert, in memoriam PhDr., 24 let,** zastřelen měsíc a den před 25. narozeninami. Druhé rigórum již nestihl vykonat. Od září 1939 působil jako předseda Svazu českého studentstva v Čechách. Na shromáždění studentských funkcionářů 26. října 1939 pronesl odvážný projev o významu 28. října 1918. Podle poválečného svědectví rodiny se 28. října a 15. listopadu 1939 ničeho neúčastnil, byl ve škole a učil.

(Zdroj: Nesmíme zapomenout: Jan Opletal a další oběti listopadu 1939, autorka Jana Bartošová, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2015)

## Nebyla to náhoda

Leikert se setkal se dvěma Opletalovými učiteli, kteří jej vyučovali na litovelském gymnáziu. Profesor chemie Jan Kroužek, jenž v době setkání s Leikertem měl již 92 let, vytáhl své dávné školské zápisníky a potvrdil, že Opletal byl vynikajícím studentem. Třídní profesorka Marie Vašková, která jej vyučovala českému a francouzskému jazyku, dosvědčila to samé. Byla jen o osm let starší než »její« studenti a z jejich vzpomínek vyplynulo, že měli s Opletalem krásný, avšak jen platonický vztah. Opletal studoval i odmatoval s nejlepším výsledkem.

»Podle mých výzkumů střelba do Opletala nebyla náhodou, byl vytipován. Hitler hledal záminku pro perzekuce a Němci potřebovali zabít studenta, ale ne někoho, kdo byl příliš známým, ale zase ani ne úplně neznámým,« objasnil Leikert. Má pro svá tvrzení i několik důkazů. Například tento: Zraněného Opletala přijali na chirurgii nemocnice na Karlově náměstí, kde primářem byl prof. Arnold Jirásek. Leikert nahlédl do chorobopisu Opletala. Našel lékaře, který ho operoval. Byl jím MUDr. Václav Pačes, v roce 1939 teprve 33letý, s nímž se v 80. letech sešel. Jako zajímavost Leikert uvedl, že jeho syn, vědec profesor RNDr. Václav Pačes, byl prezidentem Akademie věd ČR.

Opletalova operace nebyla prý až tolik náročná, bylo zasaženo tlusté a čtyřikrát tenké střevo. Operátor vyňal projektil, a když vyšel z operačního sálu, tři uniformovaní Němci si projektil vyžádali. Na vizity jen k Opletalovi chodil i německý lékař Golla. Na pitvu však tento lékař již nepřišel...

Pohřeb Jana Opletala, který zranění podlehl 11. listopadu 1939, se konal ve Lhotě nad Moravou, ale studenti se s ním také chtěli rozloučit - 15. listopadu z Albertova. Leikert hovořil s tehdejšími studenty, kteří rozloučení připravovali. Vítězslav Nezval složil k události básně, byla příprave-



Profesor Leikert v aule Pražského humanitního gymnázia

na herečka Marie Burešová, jež by nad rakvi zarecitovala, ale to všechno bylo zakázáno. Ticho však bylo také postojem. Během nakládání rakve zazněla československá hymna. Na studenty najel vůz a dav začal volat »Pryč s Němci!«. To stačilo, aby vykřičeli do světa, že se bouří proti německé okupaci.

## 1222

Krátce po půlnoci z 16. na 17. listopadu obsadily vysokoškolské koleje jednotky německé policie a SS, které studenty byly a zatýkaly. Nacisté ještě v noci 17. listopadu v ruzyňských kasárnách, kde byli studenti soustředěni, zastřelili devět mladých mužů (nejmladšímu bylo 18 let, nejstaršímu 33). Byli to představitelé různých studentských organizací. Všichni měli nějakou souvislost se studentským hnutím, většina z nich se účastnila Opletalova pohřbu na Albertově, nebo se dokonce podíleli na jeho přípravě. Přičemž ne všichni byli pokrokoví, někteří spolupracovali s Němci, podobně Leikert. Pak už následovala jejich cesta do neznáma - do koncentračního tábora.

Leikert na základě svého bádání vytvořil přesný jmenovitý seznam všech studentů, kteří byli



Náš PRAVDA - společensko-politický týdeník.  
Kontaktní adresa: Redakce Haló novin, Politických vězňů 9, 111 21, Praha 1, tel: 222 897 256,  
e-mail: naseprav@futura.cz. Odpovědný redaktor: Jaroslav Kojzar.  
Grafická úprava: Studio FUTURA.  
Nevyžádané příspěvky se nevracejí ani nehonují.

Vyšlo dne 30. listopadu 2020